

Den musikalske rygsæk

Indhold

Forord	1
Rygsækkens indretning	2
En kommentar omkring stilarter	2
Når musikken spiller	2
Becifringsspil	3
Hørelære og teori	4
Koordination af højre og venstre hånd	5
Nodelæsning	6
Puls- og periodefornemmelse	7
Teknik	8
Underdelingsfornemmelse	9
Når musikken spiller	10

Den musikalske rygsæk blev udarbejdet i 2006 af et udvalg fra Aarhus Musikskoles klaverfaggruppe bestående af Nanna Mikkelsen, Birgit Lauridsen, Mario Ramón García og Christian Kraglund.

I efteråret 2019 besluttede "Udviklingsgruppen for klaver og Keyboard" at holde fast i rygsækken som et fælles udgangspunkt for begynderundervisningen i klaver på Aarhus Musikskole. I forbindelse med genskabelse af det oprindelige dokument har rygsækken fået en let revision men fremstår stort set uændret.

Forord

Meningen med *Den musikalske rygsæk* er at prøve at definere en pianistisk basisoppakning – en samling musikalske færdigheder, der er gode at beherske som udgangspunkt for rejser ud i den store musikalske verden. Rygsækken er en inspirationsbank for indholdet i begynderundervisningen i klaver, eller mere præcist:

En vejledende beskrivelse af begynderundervisningens slutmål inden for en række områder.

Den musikalske rygsæk er ikke udformet som en forløbsbeskrivelse, hvor man automatisk går fra A til B. Hvordan et undervisningsforløb gribes an vil altid afhænge af lærerens metodiske overvejelser samt en vurdering af den enkelte elevs styrker, alder og musikalske præferencer. Man kan således sagtens forestille sig, at en elev arbejder på mellemniveau inden for et område, mens han/hun stadig er på begynderniveau inden for andre.

Ofte vil en bestemt undervisningsform betone visse færdigheder frem for andre. Suzukimetodens vægt på udenadslære før introduktion af noderne er et godt eksempel. Der er her tale om en bevidst prioritering, som begrundes i den bagvedliggende undervisningsfilosofi. Netop sådanne bagvedliggende overvejelser er vigtige, når vi som lærere får overladt ansvaret for vejledningen af en ny håbefuldt pianist-spire.

Det er vores håb, at *Den musikalske rygsæk*, udover at give inspiration til det daglige arbejde med eleverne, kan fungere som udgangspunkt for refleksioner over begynderundervisningen generelt – dels hos den enkelte lærer, dels i forbindelse med kollegial udveksling.

Rygsækkens indretning

Den musikalske rygsæk er beskrivelser af en række færdigheder ordnet efter forskellige emner som f.eks. *Nodelæsning* og *Becifingsspil*. Rækkefølgen af hovedafsnittene er alfabetisk og således ikke udtryk for en prioritering eller progression.

Det kan være svært at sige præcist, hvornår en elev behersker en færdighed. Et stykke musik er en sammenstilling af mange elementer, der har indvirkning på hinanden. En færdighed, der beherskes isoleret kan, hvis den ikke er tilstrækkeligt funderet, vise sig at volde problemer i sammenstilling med andre.

Færdighederne er inddelt i tre grupper:

- **Færdigheden beherskes ubesværet**
Færdigheden kan udføres ubevidst, også selvom eleven samtidig koncentrerer sig om andre ting. Det vil fx sige, at eleven kan udføre staccato uden at skulle tænke over det og samtidig gøre andre ting (fx cresc.), der kræver elevens opmærksomhed.
- **Færdigheden kan bruges i en sammenhæng men er stadig opmærksomhedskrævende**
Det vil fx sige, at eleven kan udføre et staccato i en sammenhæng (stykke), hvis han/hun bliver gjort opmærksom på det (forudsat, at der ikke er andre ting, der kræver hele elevens opmærksomhed, som er forholdsvis begrænset!).
- **Kendskab til færdigheden**
Delfærdighed, der ikke er organiseret i en sammenhæng. Det vil fx sige, at eleven ved, hvad staccato er, kan huske ordet og kan udføre bevægelsen isoleret.

En kommentar omkring stilarter

Den musikalske rygsæk bygger på tanken om et grundlæggende pianistisk fundament som et værdifuldt udgangspunkt for videre udvikling – uanset om man ønsker at specialisere sig inden for wienerklassik, pop, jazz, romantisk klavermusik eller noget helt femte. Dog er der enkelte steder medtaget færdigheder med et klart stilistisk sigte. Det vil fremgå af teksten, hvornår en færdighed særligt retter sig mod en speciel stilart.

Når musikken spiller

I *Den musikalske rygsæk* har vi beskrevet nogle konkrete værktøjer, der er gode at have med, når man spiller klaver. Men klaverspil handler også om ting, der kan være svære at "måle og veje".

Som afslutning på *Den musikalske rygsæk* har vi derfor beskrevet en række områder, vi også ser som væsentlige for undervisningen.

Becifringsspil

Færdigheden beherskes ubesværet	Færdigheden kan bruges i en sammenhæng, men er stadig opmærksomhedskrævende	Kendskab til færdigheden
<p>Spille durtreklange F, C, G, D, A og E i kvintstilling (grundtonen nederst).</p> <p>Elementært énhændigt akkompagnement (fx Albertibas) efter becifring (forudsat at treklange beherskes).</p>	<p>Spille durtreklange B(H), F#, Db, Gb, Ab, Eb og Bb samt alle 12 moltreklange i kvintstilling.</p> <p>Lægge en treklang med tertsen eller kvinten nederst.</p> <p>Identificere grundtone, terts og kvint i en given treklang på klaviaturet.</p> <p>Spille lette tohændige akkompagnementsfigurer (strums) efter becifring (forudsat at treklange beherskes).</p>	<p>Kende betydningen af becifringstegnene:</p> <p style="text-align: center;">+ o sus 7</p>

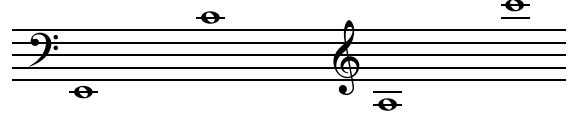

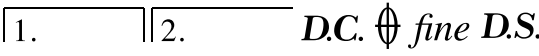

Hørelære og teori

Færdigheden beherskes ubesværet	Færdigheden kan bruges i en sammenhæng, men er stadig opmærksomhedskrævende	Kendskab til færdigheden
<p>Hørelære Høre om en melodisk bevægelse er opadgående eller nedadgående.</p> <p>Høre om en treklang er dur eller mol (uafhængigt af treklangens beliggenhed).</p> <p>Høre intervallerne Stor sekund, lille tert, stor tert og ren kvint.</p> <p>Efterklapning af rytmer i 2/4, 3/4 og 4/4 sammensat af:</p> <p>Teori Kende navnene på tangenterne inkl. cis/des, dis/es etc.</p>	<p>Hørelære Efterspille enkle femtonige melodier på øret.</p> <p>Teori Identificere durtonearterne Bes, F, C, G og D ud fra de faste fortegn</p>	<p>Teori Kendskab til durskalaens opbygning af hel- og halvtonetrin.</p>

Koordination af højre og venstre hånd

Færdigheden beherskes ubesværet	Færdigheden kan bruges i en sammenhæng, men er stadig opmærksomhedskrævende	Kendskab til færdigheden
<p>Højre og venstre hånd kan arbejde uafhængigt af hinanden på et elementært niveau, eksempelvis:</p> <ol style="list-style-type: none">1) Venstre hånd på ét-slaget mens højre spiller melodi.2) Opadgående bevægelse i højre hånd mens venstre gentager den samme tone.	<p>Holde et pulsbaseret akkompagnement (fx treklangsbydninger i 3/4), mens højre hånd spiller en melodi af sværhedsgrad som nævnt under "Nodelæsning",</p> <p>Spille med forskellig styrke i højre og venstre hånd.</p> <p>Spille med forskelligt anslag i højre og venstre hånd (fx staccato/legato)</p> <p>Afslutte en tone i den ene hånd, mens den anden hånd bliver liggende.</p>	

Nodelæsning

Færdigheden beherskes ubesværet	Færdigheden kan bruges i en sammenhæng, men er stadig opmærksomhedskrævende	Kendskab til færdigheden
<p>Rytmelæsning Klappe efter noder: Rytmier i 2/4, 3/4 og 4/4 sammensat af:</p> <p>Absolut nodelæsning</p> <p>Prima vista Spille enkle femtonige melodier uden fortegn efter noder.</p> <p>Intervallæsning Læse intervaller til og med kvinten (dog ikke kende forskel på stor/lille og forst./form.).</p> <p>Formnotation</p> 	<p>Rytmelæsning Klappe efter noder: Rytmier af sværhedsgrad som nævnt under "Færdigheden beherskes ubesværet", men med tilføjelse af:</p> <p>Læse og forstå optakt</p> <p>Nodelæsning Spille lettere diatoniske melodier med op til to faste fortegn efter noder.</p> <p>Spille efter to linjesystemer, hvis sværhedsgraden ikke overstiger den nævnte i afsnittet "Koordination af højre og venstre hånd".</p> <p>Løse fortegn</p> <p>Formnotation</p> 	<p>Rytmekendskab 6/8-takt, herunder kendskab til opdeling i både 3/8-grupper og 2/8-grupper:</p> <p>Rytmelæsning Overbindinger</p> <p>Ottendedelspauser</p> <p>Følgende sekstendedelsfigurer:</p>

Puls- og periodefornemmelse

Færdigheden beherskes ubesværet	Færdigheden kan bruges i en sammenhæng, men er stadig opmærksomhedskrævende	Kendskab til færdigheden
<p>Pulsfornemmelse Spille indøvede numre med regelmæssig pulsfornemmelse.</p> <p>Spille en indøvet melodi til en anden persons akkompagnement.</p> <p>Tælle for og begynde i samme tempo, hvor det ikke er forbundet med en optakt.</p> <p>Holde et elementært akkompagnement (fx Albertibas) mens en anden spiller melodi.</p> <p>Auditiv identifikation af 3- og 4-delt puls.</p> <p>Særligt med henblik på klassisk klaver: Fortrolighed med tempobetegnelserne <i>Adagio</i>, <i>Andante</i>, <i>Moderato</i>, <i>Allegretto</i> og <i>Allegro</i>.</p> <p>Periodefornemmelse Kan uden at tælle fornemme to- og firetaktsperioder.</p> <p>Fortrolighed med elementære former som A1-A2, A-B-A-C og A-A-B-A.</p>	<p>Pulsfornemmelse Tælle for og komme rigtigt ind i forbindelse med optakt.</p> <p>Udføre et ritardando.</p> <p>Periodefornemmelse Særligt med henblik på rytmisk klaver: Akkompagnere en toltakters-blues udenad (forudsat at akkorderne og akkompagnementsfiguren beherskes ubesværet).</p>	

Teknik

Færdigheden beherskes ubesværet	Færdigheden kan bruges i en sammenhæng, men er stadig opmærksomhedskrævende	Kendskab til færdigheden
<p>Kropsbevidsthed God stilling ved klaveret, afspændte arme og god håndstilling.</p> <p>Fingersætning Positionsforfølelse (fordeling af fingrene på de nærmeste skalatrin).</p> <p>Over- og undersætning.</p> <p>Positionsskift ved hjælp af 1. finger (1. finger passer to tangenter).</p> <p>Artikulation Staccato, Legato.</p> <p>Dynamik Kender betegnelserne <i>f</i> og <i>p</i> og kan udføre dem i praksis.</p> <p>Pedal Pedalskift ved harmoniskift.</p>	<p>Fingersætning Fingerskift på samme tangent:</p> <p style="text-align: center;"></p> <p>Artikulation Håndledsbevægelse ved todelt bue:</p> <p style="text-align: center;"></p> <p>Dynamik Udføre <i>cresc.</i> og <i>dim.</i></p> <p>Skalaer Spille durskalaerne F, C, G og D over to oktaver, hver hånd for sig.</p> <p>Særligt med henblik på rytmisk klaver: Bluesskalaerne F, C, G, D og A.</p> <p>Treklangsomvendinger Treklange F, C, G og D hver hånd for sig, brudt og i blok.</p>	<p>Dynamik Kender betegnelserne <i>ff</i>, <i>f</i>, <i>mf</i>, <i>mp</i>, <i>p</i> og <i>pp</i></p>

Underdelingsfornemmelse (særligt med henblik på rytmisk klaver)

Færdigheden beherskes ubesværet	Færdigheden kan bruges i en sammenhæng, men er stadig opmærksomhedskrævende	Kendskab til færdigheden
<p>Synkoperet ottendedelsrytmik Spille (ikke læse) en indøvet melodi med ottendedelssynkoperinger til en anden persons akkompagnement.</p> <p>Swing Spille med swingfornemmelse og forstå notationen:</p> 	<p>Synkoperet ottendedelsrytmik Spille (ikke læse) en melodi med ottendedelssynkoperinger til eget pulsaseret akkompagnement (fx walkingbas).</p> <p>Holde en tohændig strum med ottendedelssynkoperinger (fx calypso), mens en anden spiller til.</p> <p>Markere (klappe på) en bestemt af 4/4-taktens ottendedele: "1", "1og", "2" etc.</p>	

Når musikken spiller

Kropsbevidsthed

Kropsbevidsthed har at gøre med mange forskellige måder at mærke kroppen på og anvende dette kendskab, når man spiller (krops-holdning, spænding/afspænding, bevægelse mm).

Kropsbevidsthed handler om at være bevidst om, at kroppen understøtter det musikalske udtryk - det vil sige at have en kropslig fornemmelse af musikken.

Klang

Det er yderst svært at definere brugen af klang, eller hvad god klang er i forbindelse med klaverspil. Det akustiske klavers fantastiske evne til at ændre sin klang afhængig af anslaget vil altid være tæt forbundet med den musik, der spilles.

Der er mange forskellige klangkvaliteter, man kan udvikle, i takt med at man udvikler sin teknik og evnen til at ændre anslagets egalitet, hastighed og retning. Man kan kalde disse kvaliteter for blød, hård, spids, mørk, lys osv.

Mange af de store pianister har en personlig klang som deres varemærke og endda en klang til hver komponist, de spiller.

Frasering

For en sanger eller trompetist er det at frasere en naturlig del af at spille på instrumentet, idet vejrtrækningen er grundlaget for overhovedet at frembringe en tone. På klaveret er det imidlertid ikke helt så naturgivent og kræver derfor særlig opmærksomhed.

Frasering baserer sig både på en forståelse af musikkens struktur og på kendskab til den praktiske udførelse af anslag og bevægelser.

Frasering er et redskab til formidling af det musikalske indhold.

Improvisation

At improvisere vil sige at skabe noget nyt i øjeblikket. At skulle skabe noget nyt - tilsyneladende ud fra ingenting - kan nemt virke uhåndgribeligt og mystisk, ja i visse tilfælde direkte grænseoverskridende.

Improvisation tager udgangspunkt i det musikalske sprog, man behersker. Bevæger man sig inden for et område, hvor man føler sig hjemme og tryk, kan improvisation være en af de mest bekræftende og motiverende veje til at blive fortrolig med sit instrument og musikkens grundlæggende elementer.

- Improvisation er at kunne tage et musikalsk initiativ.
- Improvisation er her og nu at kunne forholde sig kreativt til den musik, man spiller.
- Improvisation er at turde prøve.
- Improvisation er at skabe noget unikt.

Disse egenskaber kan ses som udtryk for en tilgang til det at spille, som er værdifuld uanset om man spiller blues eller Mozart.

At reflektere og eget og andres spil

At reflektere vil sige, at man lytter til, tænker over og udvikler bevidsthed og viden om det, der spilles. Man kan reflektere både over det musikalske indhold og udtryk og over strategier og arbejdsmåder.

At tænke over hvad man gør - og hvorfor og hvordan man gør det – er en kreativ proces, hvor man involverer sig i stoffet på en aktiv måde og tager ejerskab over musikken.

Øvning

Gode øvevaner er grundlaget for at udvikle beherskelsen af instrumentet. Det er vigtigt, at eleven er opmærksom på, hvad der øves på og hvordan (plukke ud, øve langsomt etc.).

Kendskab til forskellige øveteknikker og regelmæssig og målrettet øvning er den sikreste vej til at nå sine musikalske mål.

Historisk bevidsthed

At spille og lytte til musik fra forskellige perioder og steder er som at træde ud af hverdagen og gå på opdagelse i en anden kultur. Sæt *Mood Indigo* med Ellingtons orkester på, og staks er man tilbage i 30'ernes New York. Eller hvad er mere præcist til at beskrive tankerne og livssynet bag et stykke barokarkitektur end Bachs 2. Brandenburg-koncert. Trompeterne spiller lige ind i himlen.

Gå i dialog med den musik, der arbejdes med. Hvorfor skrev komponisten den, som har gjort? Hvad ville han med den? Hvad var hans baggrund? Hvordan virker musikken på os i dag?

En sådan dialog har selvfølgelig ikke den store indflydelse på, om man kan spille et stykke rigtigt eller hvor hurtigt, man kan få det ind i fingrene. Men den åbner for en erkendelse af, at musik ikke "bare" er de sidste ugers hitlister, men et fænomen, som mennesket til alle tider har brugt til at fortælle om deres hverdag, følelser, livssyn og drømme.

Spille for andre

Motivation og arbejdsindsats øges, når man har et mål med sin øvning. Derfor er det at spille for – og sammen med - andre en vigtig del af undervisningen.

At kunne udtrykke og fortælle musik, man har gennemarbejdet, er meget givende både for dem, der spiller og for dem, der lytter.

Når man spiller for andre, er den koncentration, man opnår, meget udviklende. Det kan give en følelse af tryghed, hvis det bliver en vane at optræde.

Musikalsk udtryk

Ligesom man ikke kan bygge et hus uden en sav og en hammer, kan man ikke musicere på et instrument uden værktøjer. Vi har i *Den musikalske rygsæk* samlet en række, som vi synes er gode og nødvendige, og er man omhyggelig med at sikre en ordentlig kvalitet, vil de kunne holde hele livet.

Værktøjerne er dog ikke et mål i sig selv. Ligesom med saven og hammeren er det det, man kan opnå med dem, der det vigtige:

EVNEN TIL AT KUNNE UDTRYKKE SIK GENNEM MUSIKKEN
OG GLÆDEN VED AT MUSICERE!